

Als één politiek-economisch verschijnsel zich precies voorspellen laat, dan is het de vergrijzing. Wie daar niet van overtuigd is, wordt het na lezing van de eerste bijdrage aan deze bundel. Hierin schetst Bas Jacobs met ongekende overtuiging het bekende probleem dat in twee steekwoorden valt samen te vatten: afhankelijkheidsratio en omslagstelsel. De verhouding tussen ouderen (65-plussers) en de beroepsbevolking zal toenemen van één op vijf in 2000 naar twee op vijf in 2040. Dat is problematisch omdat AOW- en zorgkosten met een omslagstelsel gefinancierd worden (werkenden van nu betalen huidige kosten). De collectieve uitgaven als percentage van het bbp zullen, mede door de vergrijzing, in 2040 4,2 procent hoger liggen dan nu.

Ziedaar, een potentieel probleem of, volgens Jacobs, een politiek-economische afgrond waar Nederland ziende blind op afkoerst. Bij ongewijzigd beleid voorspelt hij stijgende en versturende belastingen en een politiek generatieconflict. 'Zwervende bejaarden' zullen naar zijn verwachting dan een normaal verschijnsel zijn.

De Vries acht dit scenario te apocalyptisch. Hij schetst een voor vergrijzing immuun pensioenstelsel. Zijn betoog steunt op twee zaken: de omkeerregel en de wijze van koppeling van de AOW. De omkeerregel houdt in dat premies onbelast zijn en op moment van uitkering alsnog (lager) belast worden. Dit is weliswaar slechts een verschuiving van belastingbetaling in de tijd, maar wel een verschuiving met belangrijke gevolgen. Op het hoogtepunt van de vergrijzing worden er veel pensioenen uitgekeerd en dus belast. De vergrijzing betaalt daarmee zichzelf.

De Vries' tweede punt is dat de AOW als percentage van het bbp de afgelopen twintig jaar nauwelijks gestegen is, terwijl de afgelopen decennia het aantal AOW-ers ook al toegenomen is. Dit als gevolg van incidentele ont koppeling van de AOW en koppeling aan de gemiddelde cao-lonen, die niet gelijk is aan de gemiddelde loonsstijging. De facto is de AOW nooit geheel gekoppeld geweest en dat maakt dat productiviteitsstijging (gedeeltelijk) een oplossing is. Andere auteurs blijven dicht bij de door de redacteurs voorgestane serieuze (maar niet tobberige) toon: het is een probleem, maar dit moet niet worden gedramatiseerd. De lijst mogelijke oplossingen beslaat verhoging AOW-leeftijd, gedeeltelijk ont koppelen en fiscaliseren van AOW, voorwaardelijk indexeren, hypotheekrente aanpassen en verhoging arbeidsparticipatie. Migratie is alleen een tijdelijke oplossing, mits de migrant niet een niet-werkende

Van de Brink, D. & F. Heemskerk (red.) (2006), *De vergrijzing leeft*. Uitgeverij Bert Bakker.

partner meeneemt. Dit alles gaat voornamelijk over de AOW. Voor het aanvullende pensioen pleit Boenders voor een beperkt 'defined benefit' stelsel (waarbij werkgever het risico draagt) en een collectief deel 'defined contribution' (risico voor werknemer). Hoewel alle auteurs pensioenhervormingen voorstaan, wijzen meerderen erop dat de huidige politieke roep om hervormingen ironisch, zo niet schrill aandoet. De nu vaak gehekelde VUT-regeling werd ooit door de politiek zelf geïntroduceerd als de oplossing voor de (jeugd)werkloosheid. Ook laat de overheid zelf oudere ambtenaren vooralsnog afvloeien.

De economische bijdragen vormen het eerste van in totaal vier delen; in de andere delen wordt de vergrijzing in een weidser per-

spectief geplaatst. De benaderingen zijn gevarieerd, wat helaas ook geldt voor de kwaliteit van de bijdragen. Er is ofwel sprake van een helder punt (zoals een pleidooi voor een bevolkingspolitiek of de stelling dat er geen ouderenpartij is te verwachten) zonder deze meer dan schetsmatig uit te werken, ofwel er wordt te veel informatie gegeven zonder dat dit wezenlijk is voor een centrale stelling (de gemiddelde internettijd van oudere vrouwen was vijf minuten per week in 2000). Daarmee voldoet de bundel niet geheel aan het door de redacteurs gestelde doel om een breder perspectief te bieden, maar is het evengoed een geslaagde verzameling van goeddeels interessante bijdragen. Zoeken naar het antwoord op de vraag hoe groot het probleem werkelijk is, doet de lezer daarbij vergeefs. Uiteindelijk is elke stellingname gebaseerd op onzekerheden als de mate van indexering en koppeling, de rentestand, demografie, migratie en overheidsbeleid. Ook is er de kwestie van wat tot vergrijzingskosten kan worden gerekend en wat niet (bijvoorbeeld stijgende zorgkosten als gevolg van technologische ontwikkelingen) en is er onenigheid over hoe goed Nederland er in vergelijking voorstaat. Het blijft steeds lastiger om de omvang van het probleem vast te stellen dan de oplossingen te bepalen. De Vries merkt ook fijntjes op dat de in enkele jaren somberder geworden CPB-ramingen sceptisch stemmen over de betrouwbaarheid ervan. Bij nadere beschouwing zijn de gevolgen van de vergrijzing veel minder precies te voorspellen dan de vergrijzing zelf. Ook hier geldt: de enige voorspelling die altijd uitkomt is dat alle andere niet uitkomen. Dat geldt zelfs voor de gevolgen van de vergrijzing.

DAVID HOLLANDERS

De redactie nodigt lezers uit boeken te recenseren voor deze rubriek

Gerelateerde, recente publicaties:

[Ageing in the Netherlands. CPB-rapport \(2000\)](#)

[Overmoed en Onbehagen: Het hervormingskabinet-Balkenende. B. de Vries \(2005\) \(Uitgeverij Bert Bakker\)](#)